

2. Педагогічна психологія / за ред. Л.М.Прокопенко.-К.,1991.
3. Кошель С. Програма Дитячо-батьківського тренінгу // Психологічний супровід школяра.-Київ: Шкільний Світ, 2005.

Ірина Степанівна Ільченко

викладач кафедри психології Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини, м. Умань

ПСИХОЛОГІЧНИЙ МІКРОКЛІМАТ СІМ'Ї ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Потреба в сім'ї – сутнісна людська потреба. Більшість населення у світі живе сімейно. Сім'я є найпершим, найвизначнішим осередком виникнення та соціалізації особистості, що дозволяє їй у подальшому житті зберігати свою ідентичність, єдність проявів у різноманітних ситуаціях і спільнотах. Як соціальний інститут сім'я задає нормативи існування людей у соціумі і впливає на всі процеси суспільного життя. Що ж стосується потреб власне людини, то саме в сім'ї вона може реалізувати себе – в природно-тілесному, психологічному і духовному вимірах. Людина в сім'ї отримує виховання: в процесі дорослішання формується як культурна істота, беручи приклад з найближчого для неї оточення. І саме від того який стиль взаємостосунків переважає між батьками буде залежати напрямок розвитку особистості дитини: позитивний чи негативний.

Сім'я може виступати як позитивний, так і негативний чинник виховання юнацтва. Позитивна дія на особистість полягає у тому, що ніхто, окрім найближчих для неї в сім'ї людей – матері, батька, бабусі, дідуся, брата, сестри, не ставиться до дитини краще, не любить її так і не піклується стільки про неї. Разом з тим, ніякий інший соціальний інститут не може потенційно нанести стільки шкоди у вихованні особистості, скільки може зробити сім'я.

Закінчення школи та вступ до вищого навчального закладу зумовлюють необхідність юнаками змінити свій звичний спосіб життя, виїхати до іншого міста, стати більш самостійними, а відтак бувати у батьківському домі тільки на канікулах.

В нашій країні ситуація ускладнюється тим, що нерідко молодше і старше покоління продовжують жити разом. Батьки мають можливість активно втручатися в життя юнацтва, даючи настанови, поради. Таким чином їхні «дорослі» діти так і не здобувають досвіду самостійного життя, неспроможні самостійно приймати рішення і не відчувають

відповідальності за власні вчинки. Саме в цьому полягає актуальність теми даного дослідження.

Великий внесок у дослідження психологічного клімату сім'ї зробили Е.Фромм, який займався питанням зрілості любові і зазначив, що при незрілій любові партнери часто обирають позицію «жертви» і «тирана», крайнім проявом яких є мазохізм і садизм. За даними дослідження С. Голода тільки 39,1% опитаних ним чоловіків і 49,6% жінок назвали любов основним мотивом взяття шлюбу. Інші мотивували його почуттям жалю до партнера, спільністю інтересів і поглядів, очікуванням народження дитини. В. Мет'юз та К. Міханович зробили висновок про важливість ролі подружньої взаємодії, спілкування. Вони виявили десять найважливіших відмінностей між щасливими і нещасливими сім'ями. Дж. Хоффман виділив види сепарації, які слід пройти кожній людині, щоб стати дорослою:

Сім'я – це мала соціальна динамічна група людей, які разом проживають, планують спільний бюджет, об'єднані шлюбними зв'язками, кровною спорідненістю. З точки зору теорії систем, сім'я – це соціальна система, тобто комплекс елементів і їхніх властивостей, що знаходяться в динамічних зв'язках і стосунках один з одним. Така сімейна система являє собою групу людей – членів сім'ї, – пов'язаних загальним місцем проживання, спільним господарством, а головне – стосунками.

Сім'я – це природний різновіковий колектив, членів якого об'єднують не лише кровні, близькі стосунки, а й традиції, моральні, правові норми, турбота про виховання дітей, спільне проживання і домашнє господарство.

За визначенням А. Антонова та О. Кроніка сім'я – це соціальний інститут, історично створена конкретна система стосунків між подружжям, батьками і дітьми, соціальна необхідність якої обумовлена потребою суспільства в фізичному і духовному відновленні населення [4, 497].

Сімейні відносини – це не в останню чергу відносини влади: домінування-підкорення. Як правило, соціальні психологи пов'язують домінування із прийняттям соціальної відповідальності за дії групи: домінуючий член групи відповідає за успішність виконання загального завдання і несе відповідальність за збереження нормальних стосунків між членами групи [1, 78].

У плані виховання виділяють п'ять видів влади, що характеризують стосунки між дитиною і дорослим в сім'ї:

1. Влада винагороди. Дитину можуть винагороджувати за певну поведінку. Нагорода слідує за вчинком, що соціально схвалюється (очікується), покарання – за тим, що соціально засуджується.

2. Влада примусу. В основі лежить жорсткий контроль за поведінкою дитини, кожна незначна провина повинна бути покараною (словесна погроза або фізична).
3. Влада експерта. Заснована на компетентності батьків у тій чи іншій справі (соціальна або професійна компетентність).
4. Влада авторитету. В основі лежить повага до одного із батьків, який є зразком, носієм поведінки, що соціально схвалюється.
5. Влада закону. Єдина форма поза особистісної влади, однак носієм і поясненням правил поведінки для дитини є дорослі і, зокрема, батьки [3, 5].

Для більшості людей сім'я являє собою найбільш емоційно значуще соціальне середовище. Характер взаємодії усередині сім'ї є чинником, що дозволяє їй самій відчувати єдність, усвідомлювати власну цілісність і унікальність.

Таким чином можна підбити такі підсумки: благополуччя і стабільність сімейного життя залежить від стилю стосунків, які займають панівну позицію.

Специфіка рольових і міжособистісних стосунків членів сім'ї, їх взаємодії відбиваються на емоційному рівні та відносно стійкому психічному стані (настрої) сім'ї, тобто на її психологічному кліматі. Психологічний клімат сім'ї, у свою чергу, впливає на міжособистісні стосунки її членів, на їхнє світовідчуття, самооцінку, саморегуляцію себе як особистості, на життєдіяльність і життєздатність сімейного колективу загалом [2, 9].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захарова, А. Психологія обучения старшекласников / А. Захарова. – М., 2001. – С.15.
2. Паніотто, В. Структура міжособистісних стосунків / В. Паніотто. – К., 1999.
3. Перепелюк, Т. Психологічні аспекти феномену подружньої сумісності / Т. Перепелюк // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Чернівці, 2010. – С. 65-68
4. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. – Х.: Прапор, 2009. – 672 с.